کورد و پرۆژەی یاسای نەوت و غازی کۆماری ئێراق

بەشی دووەم

پرۆژەی یاسای نەوت و غازی حکومەتی فیدراڵی کۆماری العراق لە 2007/2/ 15 بەفەرمی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی بەغداوە پەسەند کراو ڕاگەیەندراو درا بە ئەنجومەنی نوێنەران. لە وتارێکماندا لەڕۆژنامەی «هاوڵاتی»، کاتی خۆی، ئاماژەمان بە لایەنە پۆزەتیڤەکانی کرد. جگە لەڕەخنە (گشتییەکان)، کە هەر لەو نوسینەماندا باسمان کردبوو، ناوەڕۆکی ئەم پرۆژەیە، ژمارەیەکی زۆر لەپسپۆرانی بواری نەوت و ئابووریی ناوخۆ و بیانیش، کۆکن لەسەر ئەوەی کە هەنگاوێکە بۆ دواوەوە، بەتایبەتی سەبارەت بەکەرتی پیشەسازی نەوت و، ڕێبازی بەرخودان و ململانێی گەلانی ئێراق دژبە بەرژەوەندییەکانی زلهێزەکان و کۆمپانیا ئیحتیکاریەکانی بەدرێژایی زیاتر لەنیو سەدەی رابردوو.

جەوهەر نامیق سالم

گرووپی کاری تایبەت بە «نەوت و وزە» لە 15 کەسی ئێراقی و بیانی پێکهاتبوو، لەمیانەی مانگی کانوونی یەکەم 2002 و نیسانی ساڵی 2003دا چوار دانیشتنی کرد. هەر ئەودەم یەک لە ئەندامانی ئەو لیژنەیە«ئیبراهیم بەحر لعلوم»بوو، هەر ئەودەم لە راگەیاندنێکی ئەو قۆناغە دەڵێت: لیژنەکەمان گەیشتۆتە ئەو قەناعەتەی کە دەبێت دەرگای ئێراق ڤاڵا بکرێت بۆ کۆمپانیاکانی نەوتی جیهانی بە زووترین کات..«مەبەستی پاش رزگاری ئێراق»بوو، «هەر لە پاش رووخاندنی رژێمی سەدام ناوبراو کرا بە وەزیری نەوتی ئێراق». لقێکی ئەم گرووپە چەند راسپاردەیەکی پێشکەشی کرد، لەوانە، گەڕانەوە بۆ گرێبەستی«مشارکە الانتاج PSA» = PRO-DUCTION SHARING AGREEMENTS). هۆکاری گەڕانەوەش بۆ ئەم جۆرە گرێبەستانەش پاشتر بەفەرمی گرووپی(نەوت وزە)لە نیسانی 2003 دا بە وردی باسیان کرد بەم شێوەیە:(عامل الجذب الرئیسي في عقود مشارکة الانتاج

بالنسبة لشركات النفط هو انة رغم امتلاك الدولة للاحتياطي النفطي، فان اجرا ءات المحاسبة تسمح للشركات بحجز الاحتياطات لحسابها ، لكن السمة الاهم من وجهة نظر شركات النفط الخاصة، اذا تساوت الامور الاخري،هو ان حصة. الحكومة محددة في شروط عقود مشاركة الانتاج، ولذلك فان شركات النفط محمية بموجب هذة الشروط من اي تشريعات مناوئة في المستقبل..) دەسەڵاتی داگیرکەری ئەمەریکا العراق(دەسەڵاتەکانی هاوپەیمانان) هەر لەسەرەتاوە چەند بەڕێوەبەرێکی تەنفیزی پێشووی کۆمپانیا گەورەکانی بیانی دامەزراند بە ناوی راوێژکاری یەکەم گرووپی ئەو جۆرە راوێژکارانە لە سەرەتای مانگی کانوونی دووەمی ساڵی 2003دا دەستنیشان کران، واتا پێش رزگاری ئێراق ئەودەم لە کوێت نیشتەجێکران و ئامادەبوون بۆ ئەوەی لە کاتی پێویستدا بگەنە بەغدا لە سەرەتادا فیلیپ کارۆڵ کارمەندێکی بەرزی کۆمپانیای نەوتی بەناوبانگی جیهان شل و گاری فوگلەر لە کۆمپانیای نەوتی ئەکسۆن موبیل و 3 کارمەندی بەرزی وەزارەتی وزەی ئەمریکی و کارمەندێکی بەرزی حکوومەتی ئوسترالیا بوون، بەڵام لە مانگی تشرینی یەکەمی ساڵی 2003دا کارۆڵ و فۆگلەر گۆڕان بە بۆب ماکی لە کۆمپانیای نەوتی کۆنکۆ فیلیپس و تێری ئامادس لە برتیش پترۆلیۆم ئەمانەش لە ئازاری ساڵی 2004 دا گۆڕان بە مایک ستنسۆن لە کۆمکۆفیلیپس و بۆب مۆرگان بە برتیش پترۆلیۆم لە حوزەیرانی 2004یشدا ستنسون بووە راوێژکاری باڵیۆزخانەی ئەمەریکا لە بەغدا کە برێمەریش دەستبەکاربوو (ابراهیم بحر العلوم) هەر وەکو ئاماژەمان بۆ کرد بووە وەزیری نەوت لە حکوومەتەکەی عەلاوی یەکەم راگەیاندنی (بحر العلوم) بۆ فایناشیاڵ تایمز پاش دامەزراندنی بە وەزیر جەختکردنی بوو لەسەر خصصە کردنی کەرتی نەوتی ئێراقی و ئیستسمارکردنی لەسەر بنەمای گرێبەستی (مشارکە الانتاج) ئەو لەویاتیش بۆ کۆمپانیا ئەمریکایەکان و دووریش نەبوو بەلایەوە کە هەندێ کۆمپانیای ئەوروپیش پرشێکی بەر کەوێت ئەم بۆچوونانە جووت بوون لەگەڵ پرۆگرامی تایبەتی (د.ایاد علاوی) وەکو یەکەم سەرۆک وەزیرانی سەردەمی قۆناغی دەسەڵاتی بریمەر کە بریتی بوو لە (خصخصە) کردنی کەرتی نەوت و کارکردن لەگەڵ کۆمپانیا بیانیەکان لە سەر بنەمای گرێبەستی (مشارکە الانتاج) و حکوومەتەکانی دواتر (الجعفری) و (المالکی) تاکو ئێستاش لەسەر هەمان پرەنسیپن و ناوەڕۆکی (خصخص)ی کەرتی نەوت و غاز و ڤاڵاکردنی دەروازەی ئێراق بەرامبەر کۆمپانیە بیانیەکان.. ئەم پرۆژە یاسایە کە لە حوزەیرانی ساڵی 2005دا رەشنووسە ئینگلیزیەکەی ئامادە کرابوو دواتر لیژنەیەکی تایبەت لە حکوومەتەکەی (المالکی) بە سەرۆکایەتی جێگری سەرۆک وەزیرانی ئێراق (د.بەرهەم ساڵح) کە بە یەکێک لەو بەرزە لێپرسراوانەی ئێراق دەژمێردێت.

زۆر بە گەرمی و توندی لەگەڵ (مشارکە الانتاج)ە دەستنیشان کرا بۆ داڕشتنەوەی، کە لیژنەکەش لە کاری خۆی بووەوە درا ئەنجوومەن و ئەنجوومەنیش، وەکو پرۆژەی یاسایەک

له 2007/2/15دا پەسندی کرد و ناردی بۆ ئەنجوومەنی نوێنەران دیارە لە بەرکەم و کورتی و ڕەخنەیەکی زۆر ئەنجوومەنی نوێنەران پڕۆژەکەی ناردوەتەوە بۆ ئەنجوومەنی وەزیران هەر وەکو هەندێ لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندنی ئێراقی و بیانی ئاماژەیان بۆ کرد و باسی ئەوەش هەیە کە ئەم پڕۆژەیە لە مانگی ئەیلوولی ئەمساڵدا کاری پێ بکرێت..
پڕۆژەی یاسای نەوت و غازی کۆماری ئێراق کۆمەڵێک پرەنسیپی پۆزەتیف و دەستگای نوێی لەسەر کاغەز تێدا بە دی دەکرێت و بۆ ئێمەی کوردستانی سەرەتایەک و وەرچەرخانێکە کە دەبێت بە هەند وەربگیردرێت لەوانە:-

1- جاری یەکەمە دەسەڵاتی ئیدارەکردن و بەرهەمهێنانی نەوت و غاز دابەش دەکرێت لە نێوان دەسەڵاتی ناوەند و هەرێم و پارێزگا بەرهەمهێنەرەکان و ئەویش بە پشت بەستن بە دەستووری هەمیشەیی کۆماری ئێراق .

2- جاری یەکەمە لە مێژووی ئەم ئێراقەدا کە داهاتی نەوت و گازەکەی لەسەر ناوچەکانی دابەش دەکرێت بەپێی ژمارەی هاووڵاتیانی دەڤەرەکانی هەر وەکو دەستوور جەختی لەسەر کردووە.

3- جاری یەکەمە لە مێژووی ئەم وڵاتە لە دابەشکردنی داهاتی نەوت و غازەکەی، بەپێی دەستوور بارودۆخی ئەو ناوچانە لە بەر چاو دەگیردرێت، کە لەسەر دەستی ڕژێمەکانی پێشوو و قۆناغی ئێستاش تووشی زەرەروزیان و پەراوێزکردن بوونە..

4- جاری یەکەم لە مێژووی ئەم ئێراقەدا کە گشت داهاتی نەوت و غازەکەی کۆدەبێتەوە لە یەک سەندووقی فیدراڵی بە ناوی (صندوق الموارد النفطیە) و بەپێی یاسایەکی تایبەت چۆنیەتی دابەش و خەرجکردنی دیار دەکرێت..

5- جاری یەکەمە لە مێژووی ئەم وڵاتەدا بیر لە نەوەکانی داهاتوویش دەکرێتەوە سەبارەت بە سەروەت و سامان و داهاتی نەوت و غاز و لەو داهاتە ڕێژەیەکی وەلاوە دەنرێت، و بڕە پارەکەی تەحویلی سەندوقێک دەکرێت بە ناوی (سەندووقی ئایندە= صندوق المستقبل) و بەپێی یاسایەکی تایبەت مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت. ئەگەر لە نێو ئەنجوومەن یان ئەنجوومەن خۆی لەبەر هەر هۆکارێک بێت لە ماوەی دیاری کراو بیەوێت یان بیانەوێت (مماطلە) بکەن یان سەرۆک وەزیران مەودای بڕیاردان نەدات یان ئەنجوومەنەکە کۆنەکاتەوە ئەوە گرێبەستەکە دەرباز دەبێت با کەموکورتیشی زۆر بێت..

6 ـ جاری یەکەمە لە مێژووی ئەم وڵاتەدا، دان بەوە دەنرێت، کە کورد مافی ئەوە دەبێت، لە گشت بوارەکانی سیاسەتی کەرتی نەوت ئاگاداربێت و«تەنسیق»و«ڕاوێژ»ی لەگەڵدا دەکرێت و، دەستووریش، بەو جۆرە کە تەفسیر دەکرێت زامینە...

7 ـ جاری یەکەمە لە مێژووی ئەم ئێراقەدا، کە دەسەڵاتی کوردستانی بۆی هەیە گفتوگۆ و ئیمزای سەرەتایی«اولی»گرێبەستیش بکات لەگەڵ کۆمپانیا و لایەنی خۆماڵی و بیانی لە گشت بوارەکانی کەرتی نەوت و غاز، بەو نەخشەیەی کە دەستوور دایناوە و پڕۆژەکە ئاماژەی بۆ کردووە...

8 ـ لایەنی کوردستانی وەکو کورد لە گشت دەزگاکانی کەرتی نەوت و غاز لە ناوەندی بەغدا بەشداری بکا...

ئەمانە و چەند پرەنسیپێکی دیکەی«پەیوەندار» ، چ لە دەستووری هەمیشەیی و، چ لەم پرۆژە یاسایەدا، لایەنە پۆزەتیڤەکانی ئەو دوو دیکۆمێنتەن، وەلێ هەروەکو هەمیشە عیبرەت لە دەقدا نیە بە ئەندازەی چۆنییەتی دارشتنی ئەو دەقە، چونکە لەوەش زیاتر مەبەستی«مشروع»ەو، لەوەش گرنگتر ئیرادە و چۆنییەتی و«کەی»ی جێبەجێکردنەکەیەتی و، لە هەر هەمووشی گرنگتر، داکۆکی و سووربوونی لایەنی فەرمی کوردستان و پابەندبوونێتی بە ماف و داخوازییەکانی خەڵکەکەی خۆی....
مێژووی ئەم نەتەوەیە پڕە لە وانە و پەندە، دەکرێت کێشەی کورد وەکو نموونەیەکی بێ هاوتا، تەماشا بکرێت کە چۆن وەکو کێڵگەی تاقیکردنەوەی سیاسەت و نەخشە و پلانی گشت زلهێز و داگیرکەران بووە و، زۆرجار بۆ مەرامی خۆیان بەکاریان هێناوە و، سەرکردایەتییەکەی دەستخەڕۆ کراوە، میللەتەکەش تووشی کارەسات وماڵوێرانی بووە، بە«فێڵکردن» ، یان نەمانزانی، یان«ئەوەندەمان پێ دەکرێت»ئاودیو دەکرێت..
لە«سیڤەر ـ 1920»بە دیکۆمێنت پەیمانی دەوڵەتی سەربەخۆیان پێداین. لە«لۆزان ـ 1923»یشدا پاشگەزبوونەوە. حکوومەتی قاسم«1958»بە دەقی دەستووری کاتی ئەوەدەم(عەرەب و کورد شەریک بوون لە ئێراق... مادە 3)و گۆڕینی قەوارەی نەتەوایەتیمان دەست پێکرد. بەعس و سەدامی خوێنڕێژ، گوایە دانیان بە مافی کوردا ناو«خودموختاریان ـ حوکمیزاتی»یان بۆ ئیقرار کردو، لە دەستوورە کاتییەکانیاندا تەسبیت کرا و یاسای ئۆتۆنۆمیشی دەرچواند و«ناوچەی کوردستان»یشی دیاریکرد، کەچی گەورەترین و دڕندەترین شاڵاوی تەعریب و کاولکردنی کوردستان و قڕوجینۆسایدکردنی میللەتێکی پیادە دەکرد و«51٪ی خاکەکەی تەعریب کرد». ئەوە ئیدارەی هاوپەیمانان«بریمەر»و، هەرسێ حکوومەتەکەی دوای قۆناغی«رزگاری ئێراق» ، ئەوە رێبازی مادەی 140و گیروگرفتی هەندێ دەق و مادەی دەستووری هەمیشەیی پەیوەندار.. هتد، گشت ئەمانە و دەیان رووداوی دیکە پەند و عیبرەتن و، گەواهی ئەوە دەدەن، کە چەند دەق و دەقنووس رێکوپێک و روون و رەوان بێت ئەوەندیش ئیرادە و هۆشیاری و سووربوونی لە جێبەجێکردنیان گەرەکە...
ئەم پرۆژە یاسایەی نەوت و غازە پشتبەستە بە چەند مادەیەکی دەستووری و، خودی ئەم پرۆژەیە ئاماژەی بۆ کردووە، چ لە پێشەکییەکەی:«وحیث ان المادە 111 من الدستور الدائم المشار الیە تنص علی ان النفط والغاز ھو ملك كل الشعب العراقی فی كل الاقالیم والمحافظات»و«حیث ان المواد 110 و 112و 114و115 و اللواتی یقران فی ضوء المادە 111 قد عرفت بشكل عام مسؤولیات وصلاحیات السلطات الاتحادیە وسلطات الاقالیم والمحافضات بضمنها ما یختص بقطاع النفط.» یان ئەوەی لە مادە«11 ـ ا»یدا هاتووە«بناء علی ما جاء فی الدستور«المواد 112،106 ، 121،111، ثالثا...»».
بۆیە بێ لێکدانەوەی ناوەڕۆکی هەندێ لەو مادانە کە پەیوەندی بە مافی خەڵکی کوردستانەوە هەیە، لایەنی پۆزەتیڤ و نەگەتیڤەکانی ئەم پرۆژەیە بە باشی دەرناکەوێت. لێرەدا ئاماژە بە چەند مادە و بڕگەیەکی دەستووری هەمیشەیی پەیوەندار بە نەوت و غاز

دەکەین لەوانە:
یەکەم
«مادەی 111»ی دەستووری هەمیشەیی ئێراق: نەوت و غاز موڵکی هەموو گەلی ئێراقن لە هەموو هەرێم و پارێزگاکانیدا. واتا گشت نەوت و غازی کوردستان موڵکی گەلی ئێراقە وەکو نەوت و غازی ناوچەکانی عەرەبستانی ئێراق. ئەگەر مرۆڤ هەندێ وردتر و روونتر لەم مادەیە بڕوانێت و بگەڕێتەوە بۆ چەند مادەیەکی دیکەی«م3»، دەردەکەوێت:
* ئێراق بە وتە«العراق»«ال التعریف»واتە یەک«ئێراق»ی واحیدی موەحەد..
* گەلانی ئێراق بوەتە«گەلی العراق».
* بەمەش:
1 ـ ئەم«العراق»ە یەک«گەل»ەو«یەک»خاکەو، لە مادەیەکی دیکەی دەستووریشدا ناسنامەی ئەم«العراق»ە وەکو وڵاتێکی عەرەبی پێناسە کراوە... مادە 3.
2 ـ«گەلی»ئێراق لە سنووری 28 ملیۆن کەسە. بەڕێوەبردن و نەخشەدانان و چۆنییەتی هەڵسوکەوت کردن لەگەڵ ئەو موڵکە لە ڕێگای نوێنەرانییەوە دەبێت. نوێنەرانیش ئەمڕۆ 275 ئەندامی ئەنجوومەنی نوێنەرانە. لەو ژمارەیەشدا تەنها 53 ی لە لیستی کوردستانییە. زۆربەی زۆری بڕیارە چارەنووسسازەکان، «ئەگەر چ پرەنسیپی(التوافق)بە تیۆری قەبوڵکراوە»، بە دەنگدان دەربازبووە. جگە لەو کێشانە کە ڕێژەکەی دیارکراوە، بڕیارەکانی ئەم ئەنجوومەنە بە زۆرینەی سادەیە«50+1»ی ئامادەبووانی دانیشتنێکی یاسایی. واتا«138»ئەندام. لەو ئەنجوومەنە کە نێونەرایەتی گەلی ئێراق دەکات، عەرەب زۆرینەیە. بڕیاری زۆرینەش یەکلاکەرەوەیە. واتا چارەنووسی«نەوت و غاز»وەکو موڵکی هەموو«گەلی ئێراق»بە کردەوە بەپێی بڕیار و ئیرادە و بەرژەوەندی عەرەبی ئێراق بەڕێوەدەچێت، کە زۆرینەی ئەو«گەلە»یە..
دووەم
مادەی 112: سەبارەت بە ناوەڕۆکی ئەم مادەیە کاتی خۆی لە رۆژنامەی«خەبات»بە وردی باسمان کرد. داڕشتنی ئەم مادەیە پێویستی بە چاکسازی هەیە و بەو ئومێدەی لایەنی کوردستانی لە لیژنەی پێداچوونەوە بە دەستووری هەمیشەیی چارەسەری بکەن و پێشنیارەکەشمان خستەڕوو. بەدەر لەوەش«پێناسەی الحقل»و«الحقول المنتجە»یش، دوورنییە ببێتە گرفتێکی دیکە. بەتایبەتی ئەگەر هاتوو هەندێ لە«پاشکۆی ژمارە 1 و ژمارە 2 و 3 پڕۆژەی یاسای نەوت و غازی ناوەندی بەغدا و پێناسەی«الحقل»و دەسەڵاتەکانی دەزگا ناوەندییەکان ... هتد وردبینەوە، بۆ نموونە دەکرێت ئاماژە بکەین بۆ:
1 لە مادده«4_10»یدا،«الحقل»ی پێناسەکردووە بەم شێوەیە«الحقل: منطقه تحتوی علی مکمن او مجموعه مکامن، مجتمعه او مرتبطه بنفس الترکیب الجیولوجی او الوضع الستغرافی. ان اسم الحقل یشیر الی المنطقه السطحیه ولکن ربما یشیر ایضا فی ذات آلی والتکوینات المنتجه فی باطن الارض.»، ئەمەش زۆر هەڵدەگرێت، بەدەر

لەوانەش:
2 ـ زاراوەی«الحقول الحاليه المنتجەی لە ماددەی«112»دەستووردا هاتووە، لە سەرەتاوە مرۆڤ وای بۆ دەچێت کە بە عەمەلی مەبەست ئەو کێڵگانەن کە ئێستا بە کردەوە بەرهەمهێنەرن، واتا کێڵگەکانی«کەرکووک و بەسرە و بەشێک لە کێڵگەکانی میسان»، بەڵام کە لە ماددە«6 ـ ب»ی پرۆژەی یاسای نەوت و غازی کۆماری ئێراق ورد دەبیتەوە، کە دەڵێت(6 ـ ب):«يتضمن نطاق عمليات شركه النفط الوطنيه العراقيه ما يلى: اولا ـ اداره وتشغيل حقول الانتاج الحاليه المذكوره فى الملحق رقم ـ 1 وترتبط بها كل من شركه نفط الجنوب وشركه نفط الشمال. ثانيا: تطوير واداره وتشغيل الحقول المكتشفه وغير المطوره المناطقه بها والمذكور فى الملحق ـ 2.»و، کە تەماشای پاشکۆی 1و پاشکۆی 2ی، ئەم پرۆژە یاساییە دەکەین، بۆمان دەردەکەوێت:«زاراوەی الحقول الحاليه المنتجه»تەجاوزی ئەوەی»المنتجه فيعلا»دەکات، ژمارەیەکی کێڵگەی زەبەلاحی دیکەی تێدایە کە ئێستا«بەرهەمهێنەر نییە». پاشکۆی ژمارە1 کە لە ژێر ناونیشانی«الحقول المنتجه»دایە، بریتییە لە 27 کێڵگە کە 9یان لە کوردستانە و، پاشکۆی ژمارە 2 «الحقول المنتجه القريبه من عقد الانتاج»یش، بریتییە لە«25»،کە«19»ی لە کوردستانە.
3 ـ لە ماددە«8 ـ ا»ی پرۆژەکە و سەبارەت بەو کێڵگانە باسی پاشکۆی ژمارە 1 ناکات، هەروەها ناوەرۆکی تەڵخ تر دەبێت کە لە زاراوەی«الحقول المنتجه»ورد دەبینەوە چونکە هەندێ لەو کێڵگانە تەنها لە رووی شکلیەوە«بەرهەمهێنەرن و پێویستی بە وەبەرهێنانی باش هەیە، و پرۆژەکە داویەتی بە«کۆمپانیای نەوتی نیشتیمانی ئێراق«8 ـ ا»: فيما يتعلق بالاولويات الهادفه الى اعاده تاهيل وتعزيز الانتاج المقترنه بتحسين استخلاص النفط من الحقول المنتجه حاليا، تعتبر شركه النفط الوطنيه العراقيه المشغل و المفوض بالدخول مباشره فى عقود الخدمات او عقود الاداره مع شركات مناسبه للنفط او الخدمات، ان اقتضت الحال ذلك من اجل التعجيل فى تحقيق الاهداف بمقتضى هذه الماده.) و، لەم دەقەدا هەندێ شتی دیکەشمان بۆ دەردەکەوێت:
1-ماددەی 112ی دەستوور ئاماژەی بە-بەڕێوەبردنی(الحقول الحاليه المنتجه)ی نێوان ناوەند و(هەرێم) و پارێزگا بەرهەمهێنەرەکان کردووە. کە چی لێرە دراوە بە کۆمپانیای نەوتی نیشتمانی العراق. بەتایبەتی گرێبەستەکان. بە پێی پلە و پایەی دەستوور و یاسەیش، دەستوور باڵاترە. واتە ئەم ماددەیە پێویستی بە چاکسازی هەیە.
2-دەقی ئەم ماددەیە بە پەنا و پێچە: بۆ نموونە: زاراوەی(شرکات مناسبه) گشتیەولێکدانەوەی جیاجیا هەڵدەگرێ و(پێناسە نەکراوە).
3-ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ دوا رستە(التعجيل فى تحقيق الاهداف بمقتضى هذه الماده)، مەبەست لە(الاهداف) (تاهيل و تطوير الحقول و التنقيب عن النفط و الغاز)ە.
4-زارەوی(المشغل)والمفوض):پێناسە کراوە(م4-23"المشغل": الهيئه المعينه من قبل الهيئه المختصه بالتشاور مع مالک حق التنقيب و الانتاج للقيام بالعمليات النفطيه

بالنيابه عن الاخير.) و(الهيئه المختصه)يش پێناسە کراوە(م4-35): کە وەزارەتی نەوتی ناوەندە، یان کۆمپانیای نەوتی نیشتمانی العراقە، یان وەزارەتی سەرچاوە سروشتیەکانی حکوومەتی هەرێمی کوردستانە. بەڵام لەم حالەتەدا وەکو ئاماژەمان بۆ کرد، دراوە بە کۆمپانیای نەوتی نیشتمانی العراق و بەپێی(م6-ب-پێنجەم)یش کۆمپانیای نشتمانی، کۆمپانیای(مشغل)دروست دەکات کە بە تەواوی خۆی خاوەنداریەتی دەکات، لە(هەرێم) و(پارێزگا بەرهەمهێنەرەکان)بۆ جێبەجێکردنی ناوەڕۆکی ئەم ماددەیە و، (م4-19)زاراوەی العملیات النفطیه)ی پێناسە کردووە.

5-ماددەی(8-ث)کە دەڵێت:(8-ث:یجب بذل الجهود الحثیثه من اجل ضمان التطویر العاجل و الفعال للحقول المکتشفه غیر المطوره کلیا او جزئیا عند صدر هذا القانون. علی انه یجوز تطویر هذه الحقول مع شرکات نفط ذات سمعه مخموده و تتمتع بامکانیات مالیه رصینه ومهارات اداریه و تقینیه و تشغیلیه مرموقه وفقا للصیغ التعاقدیه و التعلیمات الصادره من المجلس الاتحادی للنفط و الگاز.)، بە روونی مەبەستی(مشرع) دەردەکەوێت، چ سەبارەت بەباس نەکردنی جۆری گرێبەستەکان،یان زیادکردنی(زاراوەی)جزئیا)لەرستەی(حقول مکتشفه غیر مطوره کلیا...)دا،بەمەش پرۆژەکە دەرگای بە کراوەیی هێڵاوەتەوە بۆ کۆمپانیای نەوتی نیشتمانی العراق بۆ ئەوەی هەمان مامەڵەش لەگەڵ زیاتر لەنیوەی کێڵگەکانی پاشکۆی ژمارە(1)یش بکات، هەروەها گشت کێڵگەکانی پاشکۆی ژمارە 2و، کە لەمەرجەکانی پێویست سەبارەت بەو کۆمپانیانە کە کارەکانیان پێ رادەسپێردرێت ورد دەبینەوە، ئەوە تەنها لە کۆمپانیا گەورەکانی جیهاندا بەدی دەکرێت. گرێبەستەکانیش تعاقدیه)دەبێت.

6-ماددە(8-ب)هەمان بۆچوونی پێچا و پێچ وتەڵخی پێوە دیارە، کە دێتە سەر پاشکۆی ژمارە(3)(الحقول الغیر المنتجه البعیده من عقد الانتاج)، کۆی گشتیان (26)کێڵگەیە و(10)یان لە کوردستانە. بە کورتی لە لایەکەوە کێلگە بەرهەمهێنەرەکان، دەکەونە دەرەوەی سنووری(هەرێمی کوردستان)ی ئێستا، و کۆمپانیای نەوتی نیشتمانی العراق بەرپرسیارە و، گشت کێڵگەکانی تری پاشکۆی ژمارە 1,2,3یش دراوە بەهەمان کۆمپانیا، هەرچەندە ماددەی 112یش، رێگای داوە دەسەڵاتی کوردیش بەشداربێت لە بەڕێوەبردنی کێڵگە بەرهەمهێنەرەکانی(ئێستا)ی هەرێمی کوردستان، وەلێ(چۆن و کام و چەند)یان، هێشتا ساغ نەکراوەتەوە..

سێیەم

دەسەڵاتی ناوەندی بەغدا، بەپشت ئەستووری بەدەسەڵاتە(حصریه)کانی:

1-ماددەی (110-یەکەم)(نەخشەکێشانی سیاسەتی دەرەوە..سیاسەتی قەرزکردن، ئیمزاکردنی گرێبەست و، رەسمکردنی سیاسەتی ئابووری و بازرگانی دەرەوە..)، هەر هەموو ئەم بوارانە لەسەر بنەمای بەرژەوەندی ئابووری بونیاد دەنرێت. بەرژەوندی ئابووری وڵاتێکیش وەکو العراق مانای نەوت و غازە.

2-ماددەی(110-سێیەم):نەخشەکێشانی سیاسەتی دارایی. دانانی بودجەی گشتی بۆ دەوڵەت..)یەک لە بنەماکانی ئەو دەسەڵاتەیە بە پێی ئەم ماددەیە، پێناسەی سیاسەتی

دارایش، ڕێک داهات و خەرجی حکوومەتی. داهاتی حکوومەتی ئێراقیش زیاتر لە(95%) ی ئەو بڕە پارەیە لە نەوتەکەیەوە دەستی دەکەوێ و، بودجەی دەوڵەتیش لەسەرداهاتی نەوتەکەی دادەنردرێت و، ئەگەر لەو ڕێژەیەش زیاترنەبێت ئەوە کەمتر نیە..

چوارەم

لەزۆربەی زۆری مادده و بڕگەکانی پڕۆژەی یاسای نەوت و غازی کۆماری العراق، مافی بەشداری لایەنی کوردستانی تەحدید کردووە بە(تەنسیق)و(ڕاوێژ)کاری. ئەم پرەنسیپەش لە چەندین مادده و بڕگەی ئەم پڕۆژەیە دووپات بوەتەوە. تەنسیق و ڕاوێژکارییش (مولزم)نیە بۆ خاوەن بڕیار، کە زۆرینەی(عەرەبی ئێراقن).

پێنجەم

بەدەر لە دەسەڵاتەکانی ناوەندی بەغدا،بە(حصریە)کان و(هاوبەشەکان)ەوە،بەپێی ماددەی (5)ی پڕۆژەی یاسای نەوت و غاز، دەسەڵاتی جێبەجێکردنی ناوەڕۆکی گشت بوارەکانی کەرتی نەوت وغاز، کە ماددەکانی ئەم پڕۆژە یاسایە باسی دەکات، لەچەند ناوەندێکدا کۆکراوەتەوە وەک:

1-ئەنجوومەنی نوێنەرانی العراق: هەموو یاسا و ڕێککەوتنامەکانی پەیوەندار بەکەرتی نەوت و غاز پەسندکردنیان و دەرچوونیان مافی ئەم دەسەڵاتەیە.(مادده5-یەکەم و دووهەم).دیاریشە کە بڕیارەکانی ئەم ئەنجوومەنە ئەگەر ڕێژەی بۆ دیاری نەکرابێت ئەوە بەزۆرینەی سادە دەبێتو، لەژمارەی 275 ئەندامیش تەنها 53 ئەندامی لە لیستی کوردستانین.!

2-ئەنجوومەنی وەزیرانی ناوەندی بەغدا: تەنها ئەم ئەنجوومەنە خاوەن دەسەڵاتە سەبارەت بە پەسندکردن و سەرپەرشتی کردنی سیاسەتی کەرتی نەوتی العراق لەگشت بوارەکانی.(م 5-یەکەم، دووەم، و سێیەم).

3-ئەنجوومەنی فیدراڵی نەوت و غاز: لە لایەن ئەنجوومەنی وەزیرانەوە تەعین دەکرێت سەرۆک وەزیرانی العراق یان نوێنەرەکەی سەرپەرشتی دەکات و، پێک دێت لە:

1-وەزیرانی نەوت، دارایی و نەخشەکێشان)ی حکوومەتی ناوەند.

2-پارێزگاری بەنکی ناوەندی العراق.

3-هەر هەرێمێک یەک نوێنەر. لەبەر ئەوەی هەرێمێکی دیکە نیە و تەنها هەرێمی کوردستان هەیە. واتا هەرێمی کوردستان یەک نوێنەری دەبێت.

4-هەر پارێزگایەکی بەرهەمهێنەری نەوت و غاز، کە لەنێو هەرێمێک نیە، نوێنەرێکی دەبێت.

5-سەرۆکەکانی جێبەجێکەری گرنگترین دەستگاکانی نەوتی پەیوەندار، لەوانە کۆمپانیای نیشتمانی نەوتی العراق و کۆمپانیای(تسویق)ی نەوت.. هتد

6-پسپۆرانی تایبەت بەبواری نەوت و غاز و دارایی و ئابووری، کە لە(3)کەس زیاتر نەبن بەناوی(مکتب المستشارین المستقلین)..

*ئەم ئەنجوومەنە دەسەڵاتێکی فراوانی هەیە(م5-دووهەم تاکو یازدەهەم).

*مەزندەی ئەندامانی بە(15)کەس دەکرێت. مەزەندەی ئەوە دەکرێت تەنها (1-2)ی ئەو ژمارەیە کورد بێت.
* ئەم ئەنجوومەنە خۆی بۆ خۆی«پەیڕەوێکی ناوخۆ دادەنێت».
* بڕیارەکانی بە دەنگدان دەبێت و هەر بڕیارێک«دوو لەسەر سێ»دەنگی کۆی گشتی ئەندامانی ئامادەبووانی هەر دانشتنێکی پێویستە. لە کۆی 15 ئەندام 10 دەنگی پێویستە. جا کورد ئەگەر«2»یشی هەبێت هیچ ناگۆڕێت لە واقیع.
4 ـ وەزارەتی نەوتی ناوەند.
5 ـ کۆمپانیای نەوتی نیشتیمانی ئێراق.
6 ـ«الهیئە الاقلیمیە»تاکو ئێستا وەزیری سەرچاوە سروشتییەکانی«هەرێمی کوردستان»ە. دەسەڵاتەکانیشی«لە چوارچێوەی«تنسیق»و«راوێژکاری»دەرناچێت. لە خوارەوە دەقی بڕگەی«ح»ماددە«5»تەسبیت دەکەین سەبارەت بە دەسەڵاتی ئەم«هەیئەتە». «م5 ـ ح»: تكون للهیئات الاقلیمیە الاختصاصات التالیە:
* أولا: تولی التحضیرات اللازمە من اجل اقتراح النشاطات والخطط للسلطات الاتحادیە نیابە عن الاقلیم لكی یتم تضمین تلك الخطط والنشاطات فی الخطط الاتحادیە للعملیات النفطیە. كما علیها ان تساعد السلطات الاتحادیە فی المداولات التی تقود الی اتمام الخطط الاتحادیە وذلك وفقا للمتطلبات.
* ثانیا: القیام باجراءات الترخیص المتعلقە بالنشاطات فی الاقلیم فی مجال التنقیب وتطویر الحقول المكتشفە غیر المطورە المذكورە فی ملحق رقم 3 وفقا للالیات المنصوص علیها فی المادە 9 بمشاركە ممثل عن الوزراە وباعتماد النماذج التعاقدیە المعدە من قبل المجلس الاتحادی للنفط والغاز وبناء علی التعلیمات الصادرەمن المجلس الاتحادی للنفط والغاز ومع الشركات النفطیە العالمیە المؤهلە وفق الاساس التی یضعها المجلس الاتحادی للنفط والغاز.
* ثالثا: الحضور فی المداولات الجاریە من قبل المجلس الاتحادی للنفط والغاز وفق احكام المادە 5 من هذە القانون.
* رابعا: التعاون مع الوزارە للقیام بمهام المراقبە والاشراف للعملیات النفطیە من اجل ضمان انسجامها مع القوانین والانظمە والتوجهات والشروط الخاصە لعقود التنقیب والانتاج المعنیە، لضمان التطبیق الموحد والمتناغم فی كافە مناطق العراق.
هەموو دەسەڵاتەکان بریتییە لە خۆسازکردن بۆ ئامادەکردنی«پێشنیار»بۆ دەزگاکانی ناوەندی پەیوەندار. ئەویش لەکاتی پێویست پێشنیاریش وەکو زانراوە«مولزەم»نییە. دەسەڵاتەکانی خاڵی دووەم رووکەشییە، چونکە هەر هەموو لە ژێر چاودێری دەزگاکانی ناوەندەو بەپێی یاسا و رێسا و مەرجەکانی ناوەندە. و سێهەمیشیان«زیادە»، چونکە هەر خۆی ئەندامە لە ئەنجوومەنی ئیتیحادی نەوت و غاز.
بەپێی ماددەی«10 ـ ا»بۆ ئەم هەیئەتە هەیە بەپێی گشت ئەو مەرج و یاسا و رێسایانەی دەزگاکانی ناوەند، و بە حزووری نوێنەری ناوەند دانوستاند و ئیمزای«سەرەتایی= اولی»گرێبەست بکات لەو کێڵگانە کە دەرفەتی پێی دراوە، گرێبەستی وەهایش، ئەوەدەم

کاری پێدەکرێت کە لەلایەن دەزگاکانی ناوەندەوە پەسند بکرێت. و ئەمەش نەخشەی ڕێگای بۆ دانراوە و، لە ناوەڕۆکدا ڕۆڵی ئەم«هەیئەتە»لە حاڵەتی هەرێمی کوردستاندا وەزارەتی سەرچاوە سروشتییەکانە تەنها دەوری«منسق»دەبینێت. بە کوردییەکەی هەر ماندووبوونەکەی بۆ دەمێنێتەوە.

ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی خەبات بەشێوەی زنجیرە لە 2007/5/28 تا 2007/6/1 بڵاوبۆتەوە..